

В Парижі гарне літо

Олександр Гаврош

ІНТЕЛІГЕНТНА ДРАМА НА ТРИ ДІЇ

Пам'яті Адальберта Ерделі

ДІЯ ПЕРША

Садиба старого художника. На мольберті - незакінчене полотно. Елегантно вбраний чоловік років 60-ти з розумним і вольовим обличчям сидить у кріслі-візочку. Його ноги укриті пледом. Він тримає у руках пензлик і фарби. Сидячи пробує малювати, але це йому дається важко.

Маестро, приглядаючись до полотна: Сам себе не пізнаю... Це ж не я... Не те... Зовсім не те... (Кладе фарби на землю, важко зітхаючи). Правду кажуть, старики повинні на сонечку грітися. Творити мають молоді... Джимі! Джимі! (Кличе пса). Де ти, старий бродяго? А-а, ось ти де! (Гладить пса). Ось так, друже, поволі все в мені руйнується. Маю подякувати Господу за багато гарних днів і стати землею, як усі. А де твоя подружка Джоні? Де ти її залишив, га? Зараз прийде Розі, може, принесе нам щось смачненьке.

Скрип хвіртки.

Маестро до пса: А ось і Розі. (Вголос). Мила Розі, а ми вже з Джимі вас зачекалися...

Входить Розі, жінка 35 років, вбрана просто, але зі смаком. Вона тримає в одній руці кошик, в іншій невелику картину, яку непомітно хоче приперти до будиночка.

Розі: Та я поки по базару походила, ще й Марту зустріла, наговорилися... От купила шість картоплин та шматочок сала.

Маестро: Розі, ви знову грали в карти?

Розі: Маестро, ви ж знаєте...

Маестро: Так, мила Розі, я знаю, що мої картини втратили ціну. Не треба мені нагадувати.

Розі: Любий Маестро, ви ж усе життя нас утримували... Дозвольте...

Маестро: Дозволити вам заробляти грою в карти? (Прикриває обличчя рукою).

Розі: Гаразд, я більше не буду грати...

Маестро: Мила Розі, ви купили газету?

Розі, запинаючись: Ні... Здається, вона сьогодні не вийшла...

Маестро: Дивно... Хоча у наш час не варто нічому дивуватися. Мабуть, сьогодні чергове новопридумане свято.

Розі: Та начебто - ні...

Маестро: Розі, ви не знаєте цих людей. Нові порядки диктують нові свята. Може, сьогодні День зеленого салату або День перемоги над анахронізмами.

Розі: А ви малювали, Маестро?

Маестро, махнувши рукою : Пробував. Та, схоже, що мій час у малярстві минувся...

Розі: Не кажіть так, Маестро! Ви ж знаєте, що ви – першорядний художник.

Маестро: Був, мила Розі! Був!... До речі, а ви знаєте, чим я тепер займатимуся?

Розі: І чим?

Маестро: Я буду філософствувати! А чого ви усміхаєтеся? Ось вже й зошит підготував. Так його і назвав: "Мої думки". Бачите? (Показує).

Розі: Любий Маестро, у вас уже ціла полиця таких записників!

Маестро: То були мої спогади, а тут будуть думки. Бо все, що залишається після нас, належить вічності!

Розі, розуміюче посміхається: А-а!

Маестро: Ми ще з вами, мила Розі, заживемо! От побачите! Між іншим, чому ви нічого мені не кажете за картину...

Розі, стараючись собою затулити принесене полотно: Яку картину?

Маестро: А ту, яку ви хочете від мене сховати... Кажіть, мила Розі, не бійтеся! Життя так мене било за останні роки, що я готовий до будь-яких сюрпризів. Якщо я не помиляюся, це мій "Натюрморт зі склянкою води". Її навесні забрав від мене Розенберг.

Розі, підходячи до Маестро: Так, милий Маестро... (Бере його долоню в руки). Він повернув картину...

Маестро: Повернув? Як це зрозуміти?

Розі: Сказав, що вона йому розподобалася...

Маестро, закашлюючись: Але це нечувано! Як розподобалася? Він цілими днями оббивав мій поріг, вимолюючи яке-небудь полотно.

Розі: Це було раніше. Коли...

Маестро: ...Коли я ще був знаменитий. Ви на це натякаєте, мила Розі?...

Розі ледь чутно: Так...

Маестро, насупившись: Я хочу знати, що цей негідник вам сказав. Дослівно!

Розі благально: Маестро!

Маестро: Я вас прошу!

Розі: Сказав, що... йому неприємно її... бачити. Навіть... за шафою.

Маестро, заплющивши очі: Дякую, мила Розі.

Розі після паузи: Я піду зготую вечерю. Сьогодні у нас королівська гостина: печена картопля.

Маестро, пробуючи усміхнутися : Так, мила Розі. Сьогодні – у нас свято. А завтра... Я вимагаю, аби ви завтра поміняли цей натюрморт на харчі. Я не хочу, аби ви більше грали в карти на гроші.

Розі: Як — на харчі?

Маестро: Не вмирати ж нам з голоду!

Розі: Але ж ви знаєте, що ваші роботи – унікальні...

Маестро: В іншому житті, мила Розі. В іншому житті!

Розі: І що я за картину проситиму?

Маестро: А що дадуть... Бідність не знає ганьби.

Розі, опустивши голову, заходить у дім.

Маестро, про щось зосереджено думаючи, кволим голосом: Джимі, старий волоцюго, де ти? Ходи, друже, ходи! Хоч ти то мене не зрікся, га? (Убік) Цей негідник ще шкодуватиме, що повернув картину. І висітиме вона у музеї. І кожна з тут записаних думок (трясе зошитом) уважно вивчатимуть дослідники. Усе це буде. От побачиш, Джимі! Побачиш! (Бере ручку. Задумується). Людина народжується безмежно шляхетною. Чому ж протягом життя втрачає все оте божественне? Всі наші біди, Джимі, від аморальності. (Пише).

Скрипить хвіртка, і на подвір'ї з'являється елегантно вбраний молодик у сірому плащі і капелюсі.

Молодик, піднімаючи капелюха: Моє шанування, маестро!

Маестро: Доброго дня! Чим зобов'язаний?

Молодик: Ми не знайомі, тож дозвольте відрекомендуватися. (Знімає капелюха). Мене звати... Хоча яке це має значення? Досить того, що я представляю Організацію. (Плюхається в плетене крісло).

Маестро: Організацію? Яку ще в біса... (Схрещує руки на грудях) А-ах, Організацію! І чим я зацікавив... таку поважну установу?

Молодик закидаючи ногу за ногу: Я уповноважений провести з вами бесіду.

Маестро: Бесіду чи...

Молодик: Ні, це не те, що ви подумали... Назвемо це дружньою розмовою. Поки що.

Маестро: І що вас цікавить?

Молодик: Мене цікавить... ВСЕ! Нашу Організацію завжди цікавить усе!

Маестро: То це буде вже не розмова, а сповідь!

Молодик: Атож. Тільки відпущення гріхів даватиму я. Або – не даватиму.

Маестро: Гм... Чого тільки в житті не побачиш!

Молодик. Для початку хочу запропонувати вам ваші улюблені сигари. (Дістає з портфеля коробку. Витягає сигару, нюхає). О, який шик! У вас відмінний смак, Маестро!

Маестро беручи сигару в руки: Я вже кілька років не палю. Лікар заборонив. (Кладе її назад в коробочку).

Молодик: Маестро, я вас не пізнаю. Я досконало вивчив вашу справу і уявляв вас зовсім не таким: світським левом, який завжди робить те, що хоче.

Маестро: Гарзд, скористаюся вашим дарунком. Тим паче, коли ще така нагода трапиться?

Затягуються сигарами.

Обидва: О! Смак забутих часів!

Молодик: Отож, Маестро, повернімося до справи. У мене до вас є декілька питань. Точніше, декілька десятків запитань.

Маестро: Ого!

Молодик: Нас цікавить... (дістає з портфеля папку, гортає папери). Ага, ось. Нас

цікавлять ваші зв'язки з Німеччиною. Ви здається німець, чи не так?

Маестро: Не так. Моя мама – німкеня. Але я себе німцем ніколи не почував.

Молодик: Ваш дід родом з німецького міста Зедлітц. Його звали Аганшто... Тьху, язика зломиш!

Маестро: Агоштон.

Молодик: Він часом не єврей? Адже тоді вашу колишню популярність було б дуже легко пояснити. У нас, що не геній, то — син Ізраїля.

Маестро: Мушу вас розчарувати, але на мене це правило не розповсюджується.

Молодик: Тоді якого дідька ви робили чотири роки в Німеччині, якщо ви – не німець?

Маестро: Мюнхен, якщо вам відомо, був одним із центрів світового малярства. Там працює кілька тисяч художників.

Молодик: І серед них ви – невизнаний геній з країни бурих ведмедів... А от чим ви поясните такий ганебний факт своєї біографії, що ви малювали самого біснуватого фюрера? (Схоплюється на ноги, прикладає два пальці замість вус і салютую нацистським привітанням).

Маестро: Я працював кореспондентом баварської газети. І малював те, що мені наказувала редакція. Саме в той час у Мюнхені проходив процес над Гітлером. Але це було ще на початку двадцятих....

Молодик: Шкода, що в особовій справі нема ваших малюночків. Цікаво би було глянути...

Маестро: Нічого цікавого. Звичайний, судовий шарж...

Молодик: Але одного його достатньо, щоби раз і назавжди накласти на ваше прізвище табу.

Маестро розводячи руками: Більшого табу, як нині, на мене важко накласти.

Молодик посміхаючись: О, ви ще не знаєте наших можливостей! Та повернімось до нашої балачки. І на що ви у Мюнхені жили? Невже на газетні карикатури?

Маестро: Я малював...

Молодик: І що? Чи то пак – кого?

Маестро: Ну... різних людей.

Молодик: Авжеж! Усіляких генералів, чванливих вельмож, вгодованих бюргерів та їхніх пихатих дамочок. Це ж чисте заробітчанство, Маестро! Та що не зробиш заради мистецтва... жити! Ха-ха! О, ви — майстер парадних портретів!

Маестро: А, по-вашому, я мав ходити з простягнутою рукою?

Молодик: І ви хочете сказати, що за рік життя в Німеччині невідомий маляр з Богом забутої закутини виставився у найпрестижнішому виставковому залі Баварії – у знаменитому "Скляному палаці"? Хто за вами стоїть, Маестро?

Маестро: Я не розумію, куди ви хилите...

Молодик: Я вас ні в чому не звинувачую, Маестро. Окрім одного: у зраді своїм принципам. Якщо вони, зрештою, у вас колись були. Адже ваші високопарні слова ніколи не співпадали з вашими приземленими діями. Це написано вашою рукою?

(Показує папку).

Маестро: Здається, це мої щоденники. Як вони до вас потрапили?

Молодик: Ви нас недооцінюєте, Маестро! (Встає і починає проходжуватися, склавши руки за спину). Так-от, любий мій, дорогий невизнаний генію, мені здається, ви все життя були не тим, за кого себе видавали.

Маестро: Що ви маєте на увазі?!

Молодик: Ви виявилися порожньою кулькою, блефом, добре придуманим міфом під назвою "великий Маестро". До речі, чому у ваших записах ви видаєте себе за якогось Джекса. У вас що - шпигуноманія? Чи ви — справді ворожий агент?

Маестро розгнівано: Заглядати у чужі папери - все-одно, що порпатися в брудній білизні!

Молодик: Але погодьтесь, що хтось повинен займатися і брудом. Отож, уважно прочитавши ваші нотатки, у мене склалося враження, що... Що... (Піднімає палець догори)

Маестро нетерпляче: Що - що?

Молодик: Що ви йдете проти свого народу.

Маестро: Ви помиляєтесь, я належу своєму народові. Тому й приїхав помирати сюди, а не залишився в Німеччині, Італії чи Франції.

Молодик: Але, на жаль, ваше мистецтво не належить народові. (Бере з тарілки на столі яблуко і голосно надкушує).

Маестро після паузи: Так, моє мистецтво належить світові.

Молодик: Ха-ха! Браво, Маестро! Я ціную ваше почуття гумору. Цього від вас не відняти. Але народу цих ваших мистецьких "ізмів" й задурно не треба! Йому — аби простіше й дешевше! Тому ваш експресіонізм засуньте...

Маестро хапаючись за бильця крісла і пробуючи піднятися: Не забувайте, що ви в мене гостях, а не я - у вас!

Молодик: А ви хочете заглянути до нас на вогник? В Організацію? За наші сірі, кількадеметрові мури? Ласкаво просимо, Маестро! У будь-який зручний для вас час! (Встає і картинно нахиляється у реверансі)

Маестро мовчить.

Молодик: Так-от, Маестро, я ще не виголосив своєї звинувачувальної промови. Ви кажете, що завжди були з народом... А от ці запонки на вашій сорочці - часом не з Парижа? А двадцять шість ваших сорочок у пральні у часи так званого вашого мюнхенського "бідкування"? Це тоді, коли тут з голоду пухли мільйони і ходили босими аж до першого снігу? Це теж - "по-народному"?

Яке високе мистецтво ви хочете творити у цій забутій Богом дірі? Яка опера? Який балет? Які шедеври під прогнилими солом'яними стріхами? Тут, аби хліба на всіх настарчити! Але хіба вас цікавила проблема хліба? Ви ж буржуа, франт, панський гриб! Навіть вмираючи з голоду, буде сидіти у костюмі з метеликом і розмірковувати про вічність! Тьху!

Маестро хоче щось заперечити, але приступ сильного кашлю не дає йому нічого

сказати. Сигара випадає з його руки.

Молодик: О, у вас, схоже, геть кепські справи.

Голос Розі з кухні: Маестро, зробити вам чаю з шипшини?

Молодик гукає: Принесіть два чаї, будь-ласка!

Маестро нарешті прокашлявся.

Молодик: Краще я сам принесу. (Забігає до хати).

За мить повертається з двома горнятками.

Молодик ставить їх на стіл: Прошу, Маестро! (Дістає з кишені плаща флягу. Підливає собі коньяку в горня). Вам, Маестро, навіть не пропоную, бо ви в нас і так безнадійно слабі.

Маестро заперечливо хитає головою.

Молодик піднімає горня: Ну – за победу! (Голосно сьорбає). О, яке блаженство!

Уважно дивиться на Маестро. Той навіть не бере чаю.

Молодик ставить горня: Вам не сподобався тост?

Маестро: Та ні, чому?..

Молодик розглядаючи нігті: А мені не подобається оцей ваш претензійний стиль одягатися, ця манірність, вичурність, снобізм! Білі рукавички, хусточки в накладних кишенях, запонки, метелики, манжети, штиблети, манікюри, педикюри... (Голосно сякається двома пальцями на землю). Клята застуда! Звідки у вас цей снобізм? Чи не від обожнюваного вами Оскара Уайльда – цього англійського сноба з нетрадиційною сексуальною орієнтацією? Хоча для вас, митців, вона, здається, є традиційною...

До речі, Маестро, а чому художники малюють автопортрети? Це ж як себе треба любити, аби зображувати на полотнах?! У вас, здається, їх теж з десяток.

Маестро: Це класичний жанр мистецтва!

Молодик: Вигороджувати себе ви вмієте! (Дивиться у папери) Це ж яку треба мати манію величі, аби фіксувати про себе найменші подробиці?! (Цитує) "З безробітними сестричками з Руру ми слухали джаз і танцювали шимі" (Показує, викидаючи колінця). Кому цікаво, Маестро, що ви виробляли з цими безробітними німецькими сестричками?

Маестро гостро: Мені! Мені – цікаво! Це моє життя! Моє, розумієте!? І нікому до нього нема діла!

Молодик: Нікому, окрім нас... (Читає) О, тут цікавий момент. "Я торкнувся своїм перснем до пам'ятника Бетховену, попри табличку "Торкатися заборонено". (Піднімає голову). Те саме ви проробляли з усіма скульптурами Мікеланджело та іншими шедеврами, які траплялися на вашій життєвій дорозі і дбайливо охоронялися. А ви, як бачу, правопорушник, Маестро... (Махає пальцем). Суспільно небезпечний тип! Ви справді вірите, що частина геніальності таким чином може вам передатися? Через оцей ось перстень?..

Маестро, закриваючи руку: Це вас не стосується...

Молодик: Я був про вас кращої думки... Ви ще скажіть, що плюєте через ліве плече і не їздите тринадцятим маршрутом...

Маестро: А вас в Організації гарно готують: умієте бити по найбільючіших точках!

Молодик, схиливши голову: Дякую на красному слові! Обов'язково передам нагору! А цей шимі, я вам скажу, нічого...(Скидує плащ). Нарешті зігрівся! У наших казематах така холодрига. Один чай з коньяком рятує. Так, тепер треба трохи порухатися. (Починає робити гімнастику. Співає: "Красуні, красуні, красуні кабаре...").

Маестро очманіло на нього дивиться. Той робить наклони.

Молодик: До речі, Маестро, здається, у Німеччині ви були затятим членом гольф-клубу. Завжди хотів з'ясувати для себе правила цієї дивної буржуазної гри.

Маестро: І що саме вас цікавить?

Молодик: Мета! (Схиляється до Маестро). Мене завжди, знаєте, цікавить мета. Причини, що спонукають нас робити те, що ми робимо. Це специфіка нашої Організації - шукати причини, відкупорювати душі, розв'язувати язики, виносити на світле те, що ховається на самому споді.

Маестро: Ну... мета цієї гри - прогнати м'яча по всіх доріжках і загнати його в лунку з меншим числом ударів.

Молодик стає в позу гольфіста і буцімто примірюється бити уявною ключкою: З меншим числом ударів... (Задумано). А знаєте, Маестро, я теж люблю вигравати з меншим числом ударів. Ось де істинне мистецтво - погасити суперника навіть не кількома ударами, а одним. Одним-єдиним. Раз і назавжди. (Голосно сміється і раптово перестає). А чого це ви, Маестро, зажурилися? Хто це вас образив? Ви тільки нам скажіть - ми з ними швидко лад наведемо. Га? Де ваше хвалене почуття власної гідності?

Маестро: Я просто втомився...

Молодик: Ах втомився!.. Ну доведеться ще потерпіти. (Починає присідати, витягуючи руки вперед). Присідання - дуже корисні для м'язів ніг. Вам, які більше м'язи на ногах подобаються?

Маестро запнувшись: Мені?..

Молодик не слухаючи: А от мені — сідничні! У дамочок... Ха-ха! До речі, Маестро, ми ж із вами ще не побалакали про жінок, оцих вічних супутниць вашого таланту.

Маестро: Що ви маєте на увазі?..

Молодик: Я маю на увазі тих, яких ви навчилися так елегантно приручати - багачок і красунь, котрі чудово облаштовували ваше життя. Адже, зізнайтеся, все за вас робили жінки! Лілет організувала вам потрібні контакти в Німеччині серед товстих бюргерів, яким ви малювали портрети. Бідолашна Лілет, вона залишилася в Баварії ні з чим!

Далі була Аглая, яка кілька разів переносила весілля з вами, поки її коханий не махнув їй ручкою назавжди. Як пише її геній у щоденнику (читає з папки): "Бідна Аглая! Як важко вона зі мною розлучалася! Але я не можу її забрати з собою до Парижа. Вона би стала перешкодою для мого мистецтва". Маестро: Негайно перестаньте! Замовкніть!

Молодик: І не подумаю! Народ має знати правду про своїх геніїв. (Стає позаду візочка з Маестро і починає його возити по сцені, нашіптуючи йому на вухо). Аглая

чекала на вас все життя. А, може, ще й тепер чекає. Чергова жертва нещасливого кохання...

А далі була чарівна Женев'єв, чи не так? Ця мила французенка теж залишилася з надірваним на все життя серцем. Вона ж так і не вийшла заміж, Маестро...

Маестро: Звідки ви знаєте? Хто ви такі, чорт забирай?

Молодик: А для чого вам, старий ловеласе, знадобилася 16-річна Розі? Оце невинне юне створіння, дитя, яке ви запросили буцімто попозувати для натури! Вона ж на 25 років молодша за вас, Маестро! Гляньте на неї! У що вона перетворилася за цих сімнадцять років? Ви ж украли у неї долю! Ця колишня танцівниця з божественною фігурою та благородним серцем пожертвувала для вас усім, ставши вашою елементарною побутовою зручністю. Ви ж тільки і знаєте, що "Розі, подай те! Розі, віднеси то!". Економите на прислузі, еге ж, пане естет?

Маестро: Замокніть, чуєте!

Молодик: Вона ж навіть за вас картини ґрунтує! Бо ви – невизнаний геній! Ма-естро! Так вас називає цей натовп провінційних аматорів, які за життя не бачили жодного шедевр.

Маестро закривається руками.

Молодик: А ви їй навіть не запропонували руку і серце...

Маестро не відкриваючи обличчя: Ви нічого про нас не знаєте...

Молодик: А Сільвія? Як я міг забути бідолашну Сільвію, яку ви виставили на посміховище? Взяли з нею шлюб, коли вам було 55 років, і кинули її вже через два тижні. (Підходить впритул). Ви – монстр, Маестро! Ви ще жодну жінку не зробили щасливою!

Маестро: Та хто ви, до дідька, такі?

Молодик: Я? Я – ваш вирок... (Бере папку з паперами) Все, що ви пишете – БРЕХНЯ! Підкидує її вгору і папірці розлітаються.

Маестро: Ви — не людина! (Пробує схопити його руками). Ви – диявол!

Молодик, спокійно відходячи в бік: Вам краще знати, Маестро. Бо ми з вами однієї породи.

Маестро, хапаючись за серце: Розі! Ліки!

Молодик: Атож! Якщо щось, так відразу: Розі!

Маестро: Згинь, нечистий! Розі!!!! Розі, благаю! Розі!

Молодик: Маю честь! До зустрічі! Самі знаєте де... (Кланяється, клацаючи підборами і усміхаючись, неквапливо виходить).

Забігає Розі.

Розі схвильовано: Що сталося, Маестро? Вам щось наснилося?

Маестро, ледве вимовляючи: Ліки! Принесіть мені ліки!

За мить вона повертається і дає йому з ложечки ліки, ставши на коліна.

Розі: Заспокойтесь, любий Маестро!

Маестро схвильовано: Мила Розі, я більше не хочу його бачити!

Розі роззираючись: Кого?

Маестро: Цього типа... Хама... З Організації.

Розі: Але, Маестро, у нас нікого не було. Я ж замкнула хвіртку на ключ.

Маестро: Як не було?

Розі помічає розкидані папірці. Піднімає один з них, дивиться: А для чого ви розкидали свої щоденники?

Маестро: Я їх не чіпав.

Розі, задумавшись: Стривайте, я ж їх сховала на самому вершечку шафи. Ви навіть і не змогли би до них дотягнутися. Нічого не розумію.

Маестро: Чортівня якась!

Розі: Я кілька разів виглядала у двір протягом цієї години, і ви спали блаженним сном. Я ще так втішилася. Навіть чаю вам не пропонувала! (Помічає горнятка). Що це означає? Як ви змогли... Я ж була на кухні... Свят-свят-свят (Хреститься).

Маестро: Я страшенно розбитий. Поможіть мені лягти до ліжка.

Розі: Так, Маестро! (Бере візочок і завозить його до хати).

ДІЯ ДРУГА

КАРТИНА ПЕРША

Центральна Франція, початок 30-х. Околиці села Гаржілес. Бістро "Термінус". За шинквасом — старша жіночка, одягнена по-простому. У кутку за столиком біля вікна - елегантний пан років тридцяти. У руках у нього - кишенькова книжка. З усього видно, що він - чужинець.

Хазяйка, ставлячи на стіл бокал: Ваше пиво, мсьє.

Чужинець: Мерсі!

Відчиняються двері і лунає мелодійний дзвоник. Заходить вродлива, вишукано одягнена панянка. Підходить до шинквасу.

Панянка: Бон жур, Нансі!

Хазяйка: Бон жур, Женев'єв! Вам, як завжди, гранатового соку?

Женев'єв: Так, сьогодні доволі парко... (Помічає чужинця і застигає).

Чужинець відриває очі від книжки, аби глянути на новоприбулу. При зустрічі їхніх поглядів він здригається.

Чужинець, розгублено підіймаючись: Ви?..

Женев'єв, посміхаючись: Яка приємна несподіванка! Боже мій! Це неймовірно! Я можу...

Чужинець, запрошуючи за свій столик: Так-так, звичайно.

Женев'єв, сідаючи: Як дивно, правда?

Чужинець: Так, дивно.

Женев'єв: А я вас згадувала майже щодня... Хоча ми з вами навіть не знайомі...

Чужинець ствердно киває.

Женев'єв: Пам'ятаєте, де ми з вами бачилися?

Чужинець: Я прошу вибачення за свою французьку...

Женев'єв: То ви - іноземець?

Чужинець: Так.

Женев'єв: Боже, як цікаво! І вам важко говорити французькою?

Чужинець: Так... Важко.

Женев'єв: Тоді говорити буду я. А ви будете підтримувати розмову, гаразд?

Чужинець, посміхаючись: Гаразд... Буду підтримувати...

Женев'єв говорить виразно і не кваплячись, так, як розмовляють з тими, хто погано чує: Ми з вами бачились тиждень тому. В автобусі. Пригадуєте?

Чужинець: Так... В автобусі...

Женев'єв: Автобус був майже порожній. Я сиділа ліворуч біля вікна, а ви – праворуч. Я довго потім не могла забути ваш погляд... (Замовкає). Коли ви вийшли, то підняли капелюха на прощання.

Чужинець усміхається.

Женев'єв. А я вам помахала ручкою.

Чужинець: Так, це було мило... Дуже мило.

Женев'єв: Коли ви пішли, мені чомусь стало так сумно...

Чужинець: Мені – також... Сумно...

Женев'єв: Справді? До речі, як вас звати? Ми ж навіть не познайомилися...

Чужинець підхоплюється: О, пардон! Я — Альберт. (Цілує ручку Женев'єв).

Женев'єв: А мене звати Женев'єв. Женев'єв Гожар. Бачите он той білий палац на пагорбі? (Показує рукою у вікно).

Чужинець. Так.

Женев'єв: То я тепер мешкаю там. Це наша літня резиденція. Мій татусь – заядлий рибалка. А Ла-Крез – ідеальне місце для риболовлі. Така тиха і спокійна річка. Він навіть спорудив рибальський будиночок на самому березі. А де мешкаєте ви?

Чужинець: В Гаржілесі.

Женев'єв: О, то ви, мабуть, художник? Там же ж ціла художня колонія в замку!

Чужинець: Так... Художник...

Женев'єв: Боже, як цікаво! Я там кілька разів була. Це ж зовсім недалеко від нас. Хвилин двадцять пішки.

Чужинець: Так... Пішки.

Женев'єв: А ви знаєте, що Гаржілес називають найгарнішим селом Франції?

Чужинець, добираючи слова: Так, знаю. Тому я... тут.

Женев'єв: Мені чомусь здається, що ви знаєте по-французьки. Просто вам приємніше, коли говорю я. (Сміється).

Чужинець: Одну хвилину! (Розкриває словник і щось в ньому шукає. Нарешті підіймає голову). Женев'єв – ви чарівна!

Женев'єв, червоніючи: О, я бачу, ви вмієте ладити з жінками!

Чужинець, заглядаючи у словник, повільно: Шкода, що я... не вміти говорити... французька. Хочеться ...багато розповісти ...вам.

Женев'єв: Справді?

Чужинець: Я хочу вас малювати...

Женев'єв, задумавшись: Гм... Ви мене малюватимете, а я вас буду навчати

французької. Це буде вашим гонораром за портрет. Гаразд?

Чужинець: Гаразд... Дуже гаразд.

Женев'єв: Який ви смішний! (Сміється). І коли ми почнемо?

Чужинець, добираючи слова: Вчора... Ні... Завтра. О!

Женев'єв, сміючись: Ого, який ви прудкий!.. Добре, завтра я вас чекатиму вдома о другій. Вам підходить?

Альберт: Так... Підходить.

Женев'єв: Тільки не переплутайте зі вчора! (Сміється)

Альберт: Ви – чарівна!

Женев'єв: До завтра, кумедний чужинцю!

Альберт: До завтра, Женев'єв!

КАРТИНА ДРУГА

Берег річки посеред мальовничої природи. З'являються Альберт і Женев'єв. Обидва у прогулянкових костюмах. Він несе мольберт. На плечі у нього скринька з фарбами.

Женев'єв: Дивіться, Альберте, яке чудове місце! Гляньте на Ла-Крез! Вона звідси неймовірно розкішна! (Показує рукою в глядацький зал).

Альберт, придивляючись: Справді! Я ходжу вже тут три місяці, а ніколи цього куточка не помічав! А як вам ці білі скелі навпроти? Уявляєте, як вони гратимуть на полотні посеред темної води?

Женев'єв, простягаючи долоню: Ну що ж, частину виручених грошей за пейзаж – вашому провіднику.

Альберт, сміючись: Хоч усі, мила Женев'єв!

Розкладає мольберт і готується до малювання.

Женев'єв сідає на траву.

Альберт: Учора при місяці я бачив трьох сарн, які прямували до потічка. Мені здалося, що я – у раю... Після Парижа тут все набагато барвистіше, настільки внутрішньо багате, що мені часом здається, ніби це все Господь створив для...

Женев'єв: Для кохання?! Тобто я хотіла сказати — для малювання?

Альберт, не чуючи: Ніби Господь це створив для мене...

Женев'єв розчаровано: Справді?... Гм... Милий Альберте, мушу вам зробити комплімент.

Альберт, почавши малювати: Ого! І який?

Женев'єв: Ви неймовірно талановитий... Учень.

Альберт, зупинившись: Гм... Це ви про що?

Женев'єв: Про вашу французьку. Здається, це ваша четверта мова?

Альберт, усміхаючись: Шоста.

Женев'єв: І чому Бог дав одній людині стільки талантів?

Альберт: Не перебільшуйте, Женев'єв! З такою милою учителькою можна опанувати навіть вищу математику.

Женев'єв: Вашим портретом захоплюються усі наші гості. Тільки й чути від них: "О, Женев'єв! Хто вас так розкішно намалював?!". А Анрі Жаме сказав, що давно не бачив

такого вдалого портрета. А він знає, що каже.

Альберт: Я тільки передав вашу вроду. Повірте, що оригінал набагато довершеніший.

Женев'єв, червоніючи: Хіба?.. (Дивиться на себе у воду). А можна вас про щось запитати?

Альберт: Звичайно, мила Женев'єв.

Женев'єв: А ви маєте... Друзів?

Альберт: Ясна річ! І знаєте, хто мої найкращі друзі?

Женев'єв: Хто? Художники?

Альберт: Ні, водяні павуки.

Женев'єв підхоплюється, озираючись: Павуки?!

Альберт: Ага.

Женев'єв: А що – кращі створіння вам у житті не траплялися?

Альберт: А ви коли-небудь бачили, як павучки граціозно веслують по воді? Дивіться, Женев'єв! (ловить щось рукою у траві). Коник-стрибунець приніс нам важливу звістку. (Показує кулак із затисненою всередині комахою). Ану розкажи нам, братику, що тебе привело до нас? (Прикладає кулак до вуха).

Женев'єв: Як можна бути таким дитячим! Ви якийсь дивний, Альберте! Я ще таких не зустрічала. (Звішує ноги зі сцени).

Альберт, випускаючи коника: Не застудіться Женев'єв! Річка в таку пору оманлива.

Женев'єв: Та що ви, мій переживальнику! Вода така тепла-тепла!.. (Махає ногами). То що вам розповів ваш зелений приятель?

Альберт: Він попросився додому. У нього сварлива дружина і дев'ятеро маленьких діток, які хочуть постійно їсти.

Женев'єв: Ех, важко бути коником... Ліпше вже водяним павуком. (Щось ловить у воді) Утік...Краще розкажіть мені про своє мистецтво. Для чого ви малюєте? Що хочете сказати своїми картинами?

Альберт зупиняється: Я хочу малим сказати багато.

Женев'єв: Це кажуть усі.

Альберт: Ні, всі ці сучасні течії плутають простоту, проціджену крізь знання, з примітивністю, яка базується на незнанні.

Женев'єв: Оце так пояснили!

Альберт: Серед тисяч художників, які живуть у Парижі, навряд чи знайдеться кілька великих. Я повністю розчарувався.

Женев'єв: У Парижі?

Альберт: Ні, в своїй епосі... Ми зайшли в тупик.

Женев'єв: Дуже оптимістично... І чому ви тоді малюєте?

Альберт: Просто я люблю кольори. Я живу сонячними променями. Мені здається, що ми повинні вчитися не у великих майстрів, а від квітів, метеликів, пташок. Не розумію тих, хто малює печаль. Адже в житті й без того вистачає смутку. Вже той факт, що кожен із нас коли-небудь помре, робить наше існування трагічним. Тому не

потрібно творити сум ще й у мистецтві. Адже сонцю однаково: світить вона на мерця чи на гарну квітку. Треба усміхатися, споглядаючи і радість, і смуток.

Женев'єв корчить радісну гримасу: Щось я не помітила у вас занадто великої радості...

Альберт: Це внутрішній спокій, мила Женев'єв. Гармонія із собою і довколишнім світом. Одного разу мені довелося летіти літаком у дощ. Пілот скерував літак вище — і дощу начебто й не було. Так само і я: намагаюся обійти все те, що може зробити життя сумним. Тому й не люблю трагедій у мистецтві.

Женев'єв: Але радість належить секунді, а страждання – вічності.

Альберт: Так. Тому й визнаю, що трагічне є найглибшим виразом людської душі.

Женев'єв, щось записуючи: Ви часто суперечите самому собі. Стверджуєте істину і водночас доводите протилежне.

Альберт: А життя і є суцільною суперечністю. Не треба надавати цьому значення, Женев'єв. Адже все, що довкола нас – усього-на всього сон. Позичений короткий сон, який ми проживаємо.

Женев'єв: Ви – дивак, Альберте! (Зітхнувши). Хоча мушу зізнатися, що доволі милий.

Підіймається, щоби подивитися картину.

Женев'єв: О, ви вже так багато намалювали? Ви дуже швидко малюєте!

Альберт: Так, я можу написати портрет за дві години.

Женев'єв: А мене малювали кілька днів! Невже я така... складна?

Альберт: Та ні! Я хотів максимально розтягнути насолоду від споглядання вашого милого личка.

Женев'єв: Як ви умієте догоджати жінкам... Цікаво, скільки їх у вас було?..

Альберт, посміхаючись: О, мила Женев'єв! Життя художника немислиме без муз!..

Женев'єв: Тоді чому ж ви досі неодружені?

Альберт: Важко сказати... Мабуть, ще не знайшлася та, чари якої були би сильнішими для мене за чари мистецтва.

Женев'єв: Це жорстоко, аби такий вродливий, елегантний, розумний і талановитий чоловік дістався... якомусь мистецтву! (Сідає на повалене дерево, підперши щоку рукою). А як же діти?

Альберт: Мила Женев'єв, я ж не казав, що проти одруження. Просто ще не знайшлася та...

Женев'єв: Яка би вас... Гм-гм... . (Посміхається). Ой, як я забула! (Витягає із сумочки книжечку). Тут ваш словничок. Я зробила йому маленький... ремонт. Залатала обкладинку, підклеїла сторінки і ще дещо... домалювала. Не хочете глянути?

Альберт, заклопотано дивлячись на полотно: Пізніше, Женев'єв. Коли ми в нашому маленькому бістро будемо пити шері-бренді.

Женев'єв, насупившись: Здається, я застудилася. Тому на шері-бренді сьогодні не розраховуйте. Вода все-таки була зимною.

Альберт підходить до неї, усміхаючись: Гаразд, покажуйте ваші малюнки у моєму

безцінному словнику.

Бере словник. Гортає.

Альберт: Але тут якесь послання. (Читає вголос). "Ла-Крез тече тихо і вільно. Але мені чомусь сумно. Чи буде ще нам так гарно разом? Чи доля нас розкидає по різних кутках світу? Я би хотіла, щоби все залишалося так, як тепер".

Женев'єв шморгає.

Альберт: О, Женев'єв! (Обіймає її). Тепер цей словник буде мені удвічі дорожчим. Але я ще не закінчив...(Повертається до мольберту. Малює).

Женев'єв розчаровано сідає.

Альберт заклопотано: А коли ви встигли це написати? Я навіть не помітив...

Женев'єв: Дивовижно, але ви коли малюєте, то наче перестаєте бути людиною.

Альберт вражений зупиняється. Дивиться на неї. Вона підходить до нього і бере його за руку.

Альберт: Ви помиляєтеся, мила Женев'єв. Насправді я живий чоловік – з плоті і крові. (Цілує її. Вона відповідає йому довгим поцілунком).

Женев'єв, пригортаючись до нього: Моє серце так калатає, що здається, зараз цей берег завалиться.

Альберт: О, Женев'єв!

Женев'єв: Я це передчувала ще в автобусі... Коли вперше вас побачила...

Вигуки за кулісами: Женев'єв! Альберте! Де ви, трясця вашій матері!

Альберт: О, нас уже шукають! А я ще не закінчив пейзажу...

Женев'єв: Давайте від них сховаємося.

Альберт: Давайте! Тоді я зможу домалювати картину...

Женев'єв убік, тягнучи його за руку: А хто вам дозволить?..

Альберт хапає мольберта і вони з Женев'єв зникають за кулісами.

На сцені з'являються двоє художників у прогулянкових костюмах. Обидва з мольбертами. Старший, років шістдесяти, Остерлінд з вусами та іспанською борідкою в чудернацькому великому капелюсі. Молодший Дені, двадцяти років, вбраний за останнім криком моди. Дені на диво схожий на молодика з першої дії.

Остерлінд, зупинившись, важко дихає. Знімає капелюх і починає ним обмахуватися: Ну і де вони в Бога запропалилися? (Гукає) Альберте! Женев'єв!

Дені: Наступного разу підемо малювати самі.

Остерлінд: Хіба вони не бачать, що через хвилику почнеться злива?

Дені: Вони зараз і всесвітній потоп не помітили б. Цей чужинець, я вам скажу, хлопець — не промах! Відразу зачув, де пахне смаженим.

Остерлінд: Що ви маєте на увазі, Дені?

Дені: Я маю на увазі татуся Женев'єв, старшого радника із забудови славного міста Парижа.

Остерлінд: А до чого тут татусь Женев'єв?

Дені: А татусь тут справді ні до чого. А ось його величезні статки, шестиповерховий палац у Парижі, озеро з фламінго і пеліканами, два заміські будинки дуже би

придалися бідному художнику з країни, про яку ніхто навіть не здогадується.

Остерлінд: Вам гріх скаржитися на татуся, Дені. Він у вас, якщо не помиляюся, колишній міністр фінансів.

Дені: Тому я й не бігаю за багатими нареченими.

Остерлінд. Погодьтеся, Дені, що з такою красунею, як Женев'єв, залюбки одружився би кожен без жодного франку приданого. (Пригладивши вуса). Навіть я.

Дені: Але гроші, мсьє Остерлінд! Гроші ще нікому не завадили. Повірте, я дуже добре знаю психологію голодранців!

Остерлінд: Та що ви кажете! А по вас і не скажеш! Виглядаєте значне краще! (Сміється. Витягує з кишені флягу і робить кілька ковтків.) О, вже краще. Ще кілька ковтків — і жодна буря нам буде не страшна. Погодьтеся, Дені, що ви сердитеся на Альберта через те, що чарівна Женев'єв ходить на пейзажі з ним, а не з вами.

Дені: Та ви що! Щоб я сердився? З якої б це речі?

Остерлінд: А, може, вам не дає спокою його талант? Цей хлопчина — до дідька талановитий. Ви бачили, як він хвацько малює? За один присіст — цілий портрет! Я ще такого у своєму житті не бачив!

Дені сердито: То чому тоді він не сидить удома, а бовтається по чужинах?

Остерлінд: Париж, мій юний друже, належить не тільки Франції, а всьому людству. Я теж, між іншим, тридцять років тому покинув рідну Швецію, аби ніколи вже не пристати до її берега.

Дені: То ви хіба не француз?

Остерлінд: Про це тепер уже ніхто не пам'ятає. (Зітхаючи). Навіть я.

Дені обіймає його: Гарзд, мсьє Остерлінд. Давайте їх ще трохи погукаємо.

Остерлінд, дістаючи флягу: А, може, краще поспіваємо?

Дені: Співати будемо вдома.

Остерлінд, припадаючи до фляги: Устами младенця глаголить істина! Амінь!

Дені: Женев'єв!

Остерлінд: Альберте!

Дені у бік: Ех, знав би татусь Женев'єв, що його донька тягається по кущах із чужинцем, миттю би посадив її під замок!

Виходять за куліси.

КАРТИНА ТРЕТЯ

Старий кам'яний костел на пустищі в околиці Гаржілесу. З'являється заклопотаний Альберт.

Альберт: Чи прийде вона сьогодні? Он який вітер здіймається! (Дивиться на годинник). Ще кілька хвилин. (Ходить вперед-назад, не знаходячи собі місця). Вчора сон так довго не торкався моїх очей. Ще б пак! У голові снують тисячі думок. (Тре скроні). Ця дівчина з ніжним, як роса, обличчям і з гарячими, як вогонь, очима спопеляє мою душу. О, мила Женев'єв, що ми робимо!

Забігає Женев'єв. Вона з парасолькою. Побачивши Альберта, кидається до нього.

Женев'єв: Любий! (Цілує і пригортається до нього). Я не спізнилася?

Альберт: Що ти, кохана!

Женев'єв: Ледве дочекалася, доки батьки поїдуть на прогулянку. Вже не сила без тебе і дня перебути.

Альберт: Краще зайдімо всередину, подалі від зайвих очей.

Заходять до старого костелу.

Женев'єв: Боже, як тут гарно!

Альберт: Так, цей храм збудований ще у дванадцятому столітті. Тут унікальні фрески. Дивись! (Показує на стіни).

Женев'єв: Звідки ти це все знаєш? Який ти в мене розумний! (Цілує його).

Альберт, розглядаючи розписи: Гарним є те, що живе вічно.

Женев'єв: А ти знаєш, що саме в Гаржілесі спалахнуло таємне кохання Жорж Санд і Шопена? І в цій церкві вони, мабуть, теж цілувалися.

Альберт, усміхаючись: Як ми?

Женев'єв: Як ми! (Цілує його, заплющивши очі).

Альберт: Але кохання не принесло їм щастя. Розрив з Жорж Санд прискорив смерть Шопена. Відразу після цього він помер. А йому було всього 39 років. Так що кохання може і загубити талант.

Женев'єв: Але якби їхнього кохання не було, то хто би знав, що Гаржілес – найгарніше село Франції?

Альберт: Хто-хто, а митці вміють оспівувати свої почуття!

Женев'єв, пригортаючись до нього: Любий, мені чомусь тривожно... Ти знаєш, що сьогодні – День мертвих? У мене таке враження, що за нами хтось спостерігає...

Альберт, здригаючись: Тобі здалося, моя пташко! Знаєш, я виріс біля замку. І часто прогулювався його старими мурами. Іноді це було доволі небезпечно. Коли йдеш на великій висоті, головне — не дивитися вниз. І не думати про небезпеку. Аби прогнати лихі думки, треба щось насвистувати або наспівувати. Хочеш я тобі заспіваю?

Женев'єв зраділо: О, ще ніколи не чула, як ти співаєш!

Альберт тихим голосом наспівує: В Парижі красне літо

Сміється і буя!

З руки чиеїсь доля

упала золота...

Женев'єв, цілуючи Альберта: Дурненький! Як це — упала? Неправда! Доля тільки йде у твої милі руки. (Цілує його руку). І чому це ти взявся співати за Париж, який за триста кілометрів звідси?

Альберт сумно: Це не я співаю. Це моє серце.

Женев'єв: Скажи своєму сердечку, що я навчу його набагато кращих пісень. Веселих. Щасливих. Усміхнених.

Альберт, сумно посміхаючись: Ще б пак! Хіба я можу рівнятися в майстерності з майбутньою оперною співачкою?

Женев'єв: Ну про це ще зарано говорити... Рідний, давай вийдемо на свіже повітря. Здається, вітер вже минув.

Виходять.

Женев'єв: Любий, я маю сказати тобі одну річ...

Альберт бере її за руку в тривожному передчутті.

Женев'єв: За тиждень я з батьками повертаюся до Парижа...

Альберт пригортає її: О, Женев'єв!

Витягує з внутрішньої кишені шовкову шаль.

Альберт: Мила, я хочу подарувати тобі цю шаль! Я привіз її з дому.

Женев'єв, розглядаючи: Боже, яка гарна! (Пов'язує її довкола шиї). Тепер я з нею не розлучатимусь. Вона обійматиме мене замість тебе. Дякую, любий! (Цілує його)

Чути гудок авто.

Чоловічий голос: Женев'єв!

Жіночий голос: Так, це справді вона! Женев'єв, агов! Що ти тут робиш?!

Женев'єв з Альбертом відступають один від одного.

Женев'єв: Ой лишенько! Це ж мої батьки!

Альберт: Може, сховаємося?

Женев'єв: Пізно, вони нас помітили!

Знову чути гудок авто. На цей раз – набагато настирливіший.

Женев'єв: Я думаю, що це – доля.

Альберт: Що ти маєш на увазі?

Женев'єв бере його під руку, дивлячись у вічі: Скажи моїм батькам, що ти – мій наречений, і я хочу з тобою одружитися.

Альберт: Ти жартуєш?

Женев'єв: Ні! Я – смертельно серйозна.

Знову чути гудки авто.

Альберт: Ми не можемо це вирішити ось так... Тут.. Тепер...

Женев'єв: Ти кохаєш мене?

Альберт впевнено:

Так!

Женев'єв: Тоді чому ти цього не хочеш зробити?

Альберт: Тому що чоловік повинен утримувати дружину, а не навпаки.

Женев'єв: Нам не потрібно буде думати про утримання. Ти ж знаєш... Зрештою, гроші не мають жодного значення. З твоїм талантом ти станеш першим художником Парижа.

Альберт: Женев'єв, це все так несподівано! Я знаю, що ти – багата...

Женев'єв: Я багата, бо кохаю тебе!

Гудки авто стають все нервовішими.

Чоловічий голос: Женев'єв!

Жіночий голос: Женев'єв! Це переходить усі рамки!

Чоловічий голос: Дорогенька, давай вийдемо. Бо на авто ми туди не піднінемося.

Женев'єв гукає: Ма, ми вже йдемо!

Бере Альберта за руку.

Женев'єв: Любий, зроби це! Я тебе благаю!

Повільно йдуть до авто. Назустріч їм ідуть під руку батьки Женев'єв.

Батько стурбовано: Доню! Ми вже стомилися тебе гукати!

Мати: З тобою все гаразд?

Женев'єв: Ми роздивлялися старовинні фрески. Та й вітер був, відносив усі слова у бік. (Пильно дивиться на Альберта).

Альберт: Бон жур, мсьє Гожар! Бон жур, мадам Гожар! (Випускає руку Женев'єв).

Батько: Бон жур! Іншим разом, молодий чоловіче, не змушуйте батьків так хвилюватися!

Мати, пильно дивлячись на Женев'єв: Іншого разу не буде! Ми завтра виїжджаємо до Парижа!

Женев'єв: Мамо! Але ж ми планували виїхати за тиждень...

Мати сухо: Плани змінилися.

Батько, дивлячись на небо: Покваптеся, бо погода знову міняється!

Коротка, незручна для всіх мовчанка. Женев'єв благально дивиться на Альберта.

Альберт: До побачення, мсьє Гожар! До побачення, мадам Гожар!

Батьки разом, навіть не дивлячись на Альберта: До побачення, до побачення!

Альберт охриплим голосом: Прощайте, Женев'єв! (Повільно цілує їй руку)

Женев'єв, тамуючи сльози: О, ні!

Мати бере її під руку: Пішли, доню, пішли! (Веде її за батьком за куліси). Завтра виїдемо на світанні і через кілька годин будемо в Парижі...

Альберт у розпачі дивиться їм услід. Женев'єв час від часу озирається, кидаючи на Альберта стражденні погляди. Нарешті вони виходять.

Альберт сідає на камінь, обхопивши голову руками.

Альберт у розпачі: Боже, що я наробив!.. Біда людям з малою вірою!

Вибігає.

ДІЯ ТРЕТЯ

Скромна обставлена кімната Маестро. За вікном чути дощ. Маестро сидить у кріслі-візочку із зошитом у руках. Думає.

Маестро: Невже не має жодного способу присвятити своє життя мистецтву? Га, Джимі? Як ти думаєш, друзяко? (Закашлюється).

Риплять двері. Заходить Розі. Стряхує краплини з парасолі.

Розі: Ну й злива!

Маестро задумано: Кожен прожитий день наближає нас до вічної зими.

Розі: Дивіться, які гарні! (Показує букет квітів). Нарвала у нашому городику. (Ставить їх у вазочку на столі).

Маестро: Красуні! (Гладить квіти рукою).

Розі: Може, зробите з них натюрморт?

Маестро, зітхаючи: Хай лишаються неповторними.

Стук у двері.

Розі тривожно дивиться на Маестро.

Розі голосно: Хто там?

Голос крізь шум дощу: То я, Розі, Йовжко! Відчини!

Розі виходить з кімнати. За мить повертається з літнім чоловіком, трохи згорбленим, з обвислими вусами та лисиною. На ньому червона краватка, яка абсолютно не пасує до сорочки в клітинку. В одній руці він тримає старого капелюха, в іншій — торбинку. Він весь промоклий.

Йовжко: Доброго здоров'я, Альберте!

Маестро: Здоров, Йовжку!

Гаряче обіймаються.

Маестро радісно: Давно ти не заходив, цімборе! Радий тебе бачити! Сідай!

Йовжко роздивляється, де би присісти.

Розі: А ви геть змокли, Йовжку! У таку зливу без парасолі не варто виходити.

Йовжко, нарешті сідаючи: Та я теє... Забув її. От тільки не пригадую де. Або вдома. Або в майстерні. Або в кав'ярні. Або в ... Та вже дідько з нею! Все-одно стара вдома лаятиме.

Розі: Давайте я вам хоч чаю зігрію! А то ще, не дай Боже, застудитесь!

Йовжко, піднімаючи палець: Чай - се добра думка!

Розі виходить.

Йовжко: То як ти, цімборику, маєшся?

Маестро махає рукою: Е, ліпше не питай! Кашляю, як два старі коні і один осел!

Йовжко: А доктор що каже?

Маестро: Без його ліків чуюся ще ліпше, як з ними.

Йовжко: А так - нічого не болить?

Маестро: Ліва рука. Та так, що й малювати не можу.

Йовжко, витягуючи люльку: Еге ж, то - серце віддає.

Починає набивати люльку. Закурюється.

Йовжко: Узагалі не малюєш?

Маестро: Пишу. Багато думаю про наш час.

Йовжко, махаючи рукою: Е, наш час лишився в минулому житті.

Маестро: І не кажи! Які то були товариства, розмови, істини!

Йовжко: А морські раки, риба, сири, коньяки, шері-бренді, кюрасо, абсент...

Маестро: Знаєш, Йовжку, я часом думаю, що велика біда в тому, що художників — забагато. Бо стільки вже маємо поглядів на мистецтво, що й самого мистецтва вже нема.

Йовжко, потягуючи люльку: Правду кажеш!

Маестро: Пам'ятаєш, як нас завжди називали друзями-"не розлий водою"?

Йовжко: Еге ж, як американську фірму "Сміт і Вессон".

Розі заносить чай.

Розі: Будь-ласка.

Йовжко: Красно дякую.

Розі, побачивши люльку: Тільки не куріть тут, я вас прошу. Маестро мучать

приступи кашлю.

Йовжко: Еге ж. (Хоче запхнути люльку в кишеню. Але здогадується, що її треба спочатку загасити. То, не кваплячись, гасить).

Маестро: Колись нас критикували, що ми — занадто народні, тепер за те, що - антинародні...

Йовжко: Еге ж, критикам ніколи не вгодиш. Хто не годен малювати, стає критиком.

Мовчать. Йовжко сьорбає гарячий чай.

Йовжко: Ти чув, що Дюла помер?

Маестро здивовано: Так? Упокой Господи душу його! (Хреститься)

Йовжко: Добрий був художник.

Маестро задумано: Авжеж! Малював зі мною в Німеччині. Таких художників, як він, у Мюнхені було тисяч шість.

Йовжко: Еге ж!

Мовчать.

Маестро: А пам'ятаєш, як ми влітку...

Йовжко: Еге ж!

Мовчать.

Маестро: А коли восени відкривали...

Йовжко: Еге ж!

Мовчать.

Маестро: А коли взимку треба було....

Йовжко: Еге ж, ще й як тямлю!

Мовчать.

Маестро: Йовжку, ти - світла людина...

Йовжко: Еге ж!

Маестро: Ти ніколи мене не підводив.

Йовжко: Еге ж!

Маестро: Я хочу подарувати тобі картину. Бачиш ту, що до шафи приперта?

Йовжко: Еге ж!

Підіймається і неквапливо її оглядає.

Йовжко: Файний пейзаж!

Маестро: Еге ж!

Йовжко: То ти взимку малював?

Маестро: Та ні - влітку. Подобається? Вона - твоя!

Йовжко: Але я не можу її взяти.

Маестро: Чому? Я тобі її дарую!

Йовжко: У мене нема, де свої полотна розвішати. Та й тобі вона знадобиться більше.

Маестро, задумавшись: Ти - правий. Художник має жити в полоні свого мистецтва.

Йовжко: Добре, цімборику. Дощ уже стих. Я мушу йти. Стара і так пилятиме за парасоллю. Бувай!

Обіймаються.

Виходить.

Через мить повертається.

Йовжко: Капелюха забув!

Маестро: Еге ж!

Знову обіймаються.

Виходить.

Через мить знову повертається.

Йовжко: От голова і два вуха! Забув передати гостинці, що стара вам наготувала. (Простягає Розі стару торбинку). Але торбинку поверніть! Бо стара пилятиме.

Розі витягує пляшку домашнього вина і кульочок грецьких горіхів.

Йовжко: То з мого дерева (Показує на горіхи). А то з моєї пивниці (Показує на вино).

Маестро, посміхаючись: Еге ж! Дякую, цімборе!

Обіймаються втретє.

Йовжко виходить.

Маестро: Який він все-таки славний! (Розмірковуючи) Красу треба бачити у будь-якому прояві!

Розі: Віднесу подарунки на кухню.

Виходить.

Маестро задумано: Тільки через мистецтво ми можемо стати людьми (Записує в зошит).

Обережний стук у двері.

Маестро, махаючи головою: Я не здивуюся, якщо Йовжі забув черевики.

Голоси в коридорі: Вибачте! Маестро вдома?

Голос Розі: Так-так, проходьте!

До кімнати заходить Розі, за нею — два юнаки. Один з них вражаюче схожий на молодика з першої дії.

Маестро радісно: Дивіться, хто прийшов! Майбутні генії - Тоні і Бонді! (Тисне їм руку). Сідайте, хлопці!

Тоні: Маестро, ми до вас з ідеєю!

Маестро: О, це вже мені подобається!

Бонді: Тільки зрозумійте нас правильно...

Маестро: Хіба я вас коли-небудь не розумів?

Тоні: Саме тому ми це й хочемо зробити...

Маестро: Мила Розі, гляньте, будь-ласка, чим ми можемо почастувати цих двох ідейних носіїв?

Розі розводить руками: Хіба що горіхами...

Маестро: Чудово! Горіхи — це краще за морських раків. Повірте мені, молоді люди. Я на французькій кухні розуміюся.

Розі виходить на кухню. Чути, як вона там коле горіхи.

Маестро по-зрадницьки: Отож, у вас є ідея... Сподіваюся, вона вартує сто тисяч горіхів.

Тоні скоромовкою: Ми хочемо розмалювати вашу хату.

Бонді, перебиваючи його: Себто, намалювати вам картини на стінах.

Тоні: Не на всіх, а тільки на зовнішніх.

Бонді: Щоби всі бачили, що тут живе великий художник.

Тоні: От!

Бонді: Ага!

Маестро слухає, переводячи погляд з одного хлопця на другого. Коли вони скінчили, починає реготати.

Маестро крізь сміх: Ой тримайте мене! Помираю! Ой!

Забігає Розі.

Розі гнівно: Що ви нарobili?!

Кидається до Маестро.

Маестро, приходячи до себе: От молодці! От оригінали! Я вже давно так не реготав. Мила Розі, негайно несіть цим розумникам горіхів. Вони їх заслужили. Я хочу, аби вони поїдали їх при мені. Причому негайно!

Розі виходить.

Тоні невпевнено: Ну то як вам наша ідея?

Маестро: Чудова! А мені можна буде взяти у цьому участь?

Бонді: Ні, ми хочемо, аби вашу хату розмальовували тільки ваші учні. Прийде ціла наша група. І ще паралельна.

Маестро: Ого! А вас за це із студентів не поженуть?

Тоні: Нам вже все-одно. Після того, як вас звільнили із викладання, там більше нема в кого вчитися.

Маестро, тамуючи хвилювання: Диви, Тоні, вузол краватки має бути більший і вільніший. Дай сюди, я покажу, як в'яжуть краватку в найвишуканіших товариствах Парижа.

Тоні знімає краватку і простягає Маестрові.

Маестро, показуючи: Бачиш?.. Запам'ятав?

Тоні: Ага!

Маестро, заспокоївшись: То коли ви хочете приступити до роботи?

Бонді: Завтра, бо сьогодні мокро.

Маестро: І чим я з вами розплачуватимуся? Хіба що – розмовами...

Тоні: А це для нас – найцінніша валюта. Ми досі згадуємо ваші лекції.

Маестро: І що би ви хотіли почути?

Бонді: Колись ви нам казали, що художник повинен мати свою філософію душі...

Маестро: Так, це правда.

Тоні: А в чому полягає ваша філософія?

Маестро розгублено: Моя?.. Моя полягає у ... стражданні. Так, у стражданні від мистецтва... і від любові.

Бонді: А хіба страждання можуть возвеличувати, надихати, підносити?

Маестро: Вони очищають. Роблять нас надзвичайно чутливими. Ми тонше і глибше тоді бачимо світ.

Тоні: Дивна філософія... Мабуть, її можна зрозуміти тільки з часом.

Бонді: А чому ваші картини одним подобається, а іншим – ні? Що є краса? Як її визначити?

Маестро: Гм... Краса... Одне є гарним для примітивної людини, зовсім інше – для інтелектуала. Хоча бувають речі, якими захоплюються всі. Кант вважав, що красивим є те, що нам подобається без особистого інтересу.

Тоні задумано повторює: ...Те, що нам подобається без особистого інтересу... Гм...

Маестро: А скільки краси можна побачити в одному дитячому обличчі, яке за секунду може мати сотні виразів!

Бонді: Маестро, а що для вас найважче малювати?

Маестро: Найважче малювати воду.

Тоні і Бонді разом: Воду?

Маестро: Так. Поставте на стіл в освітленій кімнаті склянку води. Роздивіться, як сонячний промінь розбиває її на частини. Як гра води нанизує на ваші руки невловиму веселку. А тепер спробуйте це намалювати...

Тоні: Це, певно, справжнє мистецтво...

Маестро: Мистецтво втратило мету. Сьогодні нема часу навіть для життя, не те, що для творчості. Але мистецтво – це не примітивне копіювання натури. Творчість мусить проходити через ваше серце і вашу голову.

Бонді: Але вас саме за це критикують...

Маестро: Експресіонізм – це інтелектуальне мистецтво. Його мало хто сповідує. А ще менше – розуміють.

Бонді несміливо: А ви бачили вчорашню газету?

Тоні тихо: Не треба, Бонді...

Маестро: Розі сказала, що газета не вийшла...

Бонді, витягуючи з кишені складену газету: Ось... Вийшла стаття про вас...

Маестро, хвилюючись: Справді?

Тоні: Маестро, це дурниці, не варті вашої уваги...

Маестро: Я тільки прогляну... (Бере газету).

Тоні штурхаючи Бонді, тихо: Для чого ти це зробив?

Бонді з притиском: Маестро має знати правду!

Маестро, читаючи вголос: "Антинародна група мерзенних виродків"...Так-так, цікаво... "Формаліст і буржуазний естет"... "агент реакції"... "спотворює у своїх полотнах дійсність"... "не знає анатомії і кольористики"...

Газета випадає з його рук. Маестро відкидається на кріслі.

Тоні: Маестро, вам погано?

Маестро ледь чутно: Ні-ні... Я трохи посиджу..

Бонді: Може, принести води?

Маестро задумано, стиха: "Не знає анатомії"...

Заходить Розі з розносом і трьома горнятками чаю та горіхами на тарілочці.

Розі: А ось і чай, хлопчики... З горіхами... (Кладе на стіл).

Помічає, що Маестро сидить з заплющеними очима.

Розі: Маестро, щось трапилося?

Помічає на підлозі газету. Підіймає її. Читає. У неї тремтять руки.

Розі: Боже! Хто приніс цю гидоту? (Зачіпляє рукою горнятко і чай розливається).

Бонді: Я принесу з кухні рушника. (Вибігає).

Розі: Милий Маестро! (Присідає біля нього). Ви ж знаєте, що це – цілковита брехня!
Мені про неї ще вчора на базарі казали.

Маестро стиха: "Антинародний виродок"...

Тоні: Вибачте нас, пані Розі!

Маестро: Нічого хлопчики... Я ж повинен знати правду...

Тоні: Маестро, не вірте цьому!

Прибігає з рушником Бонді.

Бонді: Ви – наш найкращий художник. Усі студенти моляться на вас.

Маестро, ледь усміхаючись: Я ж – не ікона, аби на мене молилися...

Тоні: Але ви – геній!

Маестро зло сміється: Геній? Ха-ха! Ви мене розсмішили? Я – "безродний космополіт, який не вміє малювати"...Чи як там пишуть... (Хоче взяти від Розі газету)

Розі, притискаючи газету до грудей: Не дам! Буде чим піч розпалити!

Бонді, підіймаючись: То ми завтра прийдемо малювати, Маестро?

Маестро втомлено: А-а, так-так...

Тоні: Не хвилюйтесь, Маестро. Ми – ваша маленька гвардія...

Обидва разом: До побачення, Маестро! До побачення, Розі!

Маестро і Розі мовчать. Вона гладить його по руці.

Хлопці виходять.

Розі задумано: Тому, мабуть, і приходив Йовжко. Хотів підтримати...

Маестро: Йовжко ніколи не читав газет. Тому, мабуть, і прийшов...

Розі: Маестро, принести вам ліки?

Маестро: Ні, мила Розі, краще підігрійте вина.

Розі здивовано: Вина?

Маестро: Так, я ще не завершив головної справи!

Розі виходить.

Маестро з розпачем: Але за що?! За що?! Вони ніяк не зрозуміють, що мій "ізм" — це моє відчуття світу. Це мої вічні пошуки. Вони хочуть заборонити мені навіть думати!

Розі приносить карафку з гарячим вином. Розливає в горнята.

Маестро запально: Мила Розі, вони критикують мене за барвистість, за насичені кольори! Хіба я винен, що народився не безликою сірою вороною?

Розі: Вони просто заздять вашому таланту, Маестро!

Маестро, надпиваючи вино: О, який забутий смак гарячого сонця і вільного вітру! А

пам'ятаєте, мила Розі, як цвіли акації біля нашої маленької квартирки під замком?

Розі, беручи горня в долоні і вдихаючи його: І божевільно пахли на всю вулицю!

Маестро замріяно: А як ми на вихідні їздили на річку з нашими чотирма псами!

Розі: На вашому розкішному білому авто.

Маестро: Я купив його за гонорари від трьох картин, придбаних міністерством.
(Зітхає). То було великопанське життя...

Розі: І ви роздавали жебракам на мості милостиню купюрами, яких вони ніколи в житті не бачили!

Маестро: Жебраки теж мають знати, що буває день зарплати...

Розі: Маестро, а, може, ми поїдемо до моєї сестри? Давайте спробуємо! А раптом – вийде!... За кордоном нам було би значно краще...

Маестро: Мила Розі, не будьте наївною! Невже ви думаєте, що "антинародного виродка" куди-небудь випустять? Моя люба, я намандрував по чужинах дванадцять років. І тепер хочу залишитися тут, у цих горах... Навічно.

Розі: А пам'ятаєте, Маестро, як ви рятували мене від військового патруля. І подарували офіцерові мій портрет.

Маестро: Аби цей бевзь повірив, що ви – не терористка!

Обидва сміються.

Розі сідає біля Маестро і бере його за руку.

Маестро: А як ви фантастично танцювали у міланському кабаре! З вас би була розкішна танцівниця, мила Розі. Якби ви... не пов'язали свою долю зі мною. (Зітхає).

Розі гладить його по руці, посміхнувшись: Згадала баба, як дівкою була...

Маестро: А як у наш сад сходилося добірне товариство і ми сиділи далеко за північ...

Розі: А як ви малювали у кав'ярнях просто на колінах портрети і роздавав оторопілим незнайомкам!...

Маестро: А як ми співали довгими літніми вечорам...

Розі починає співати гарним грудним голосом: "В Парижі красне літо,
Сміється і буя..."

Маестро, закриваючись руками: Не треба, мила Розі... Не тре...

Розі: Ви плачете, Маестро?..

Маестро, витираючи очі: Ні, мила Розі, ні... Вам здалося.

Вона цілує його руку.

Мовчанка.

Маестро: Розі, чи можете ви одягнути свою найкращу сукню? Будь-ласка! Оту сонячну. Італійську. І голубу шаль.

Розі: Невже ви знову почнете малювати?

Усміхаючись, одягається.

Маестро: А тепер подайте мені мою парадну краватку з Венеції.

Розі: Зараз? Але навіщо?

Маестро: І сірого капелюха, якого я купив у Будапешті. І хустинку для накладної

кишені.

Розі спантеличено починає копирсатися в шафі.

Маестро оглядає себе у дзеркальце на столі. Поправляє на собі шати.

Розі подає йому краватку, капелюха і хустинку: Прошу! Ви що – зібралися на прогулянку? На дворі ж мокро!

Маестро, хвацько зав'язуючи краватку: Ні, просто я хочу гарно виглядати. І подайте мені, будь-ласка, люльку.

Розі: Але ви вже кілька років не курите!

Маестро: Не кутив, мила Розі! Кілька років не кутив. Тепер я кидаю цю дурну звичку: не ку-ри-ти.

Розі спантеличено подає йому люльку.

Маестро, оглядаючи себе у дзеркало: Ну от! Залишився останній штрих. Вам буде не важко, моя люба, подати мені квітку з букету?

Розі, беручи вазу: Котру?

Маестро: Найпишнішу!

Простягає Маестрові червону квітку.

Він вставляє її в петлицю піджака.

Задоволений Маестро затягується люлькою і випускає дим угору.

Маестро, посміхаючись: От вам і готовий натюрморт. Та ще й разом з автором.

Розі хитає головою.

Маестро: Отож, мила Розі, допоможіть мені піднятися!

Розі: Що?! Ви вже рік, як не вставали...

Маестро: Це були тактичні маневри, чарівна танцівнице!

З допомогою Розі зводиться на ноги.

Маестро бере руку Розі в долоні: Мила Розі, я маю честь просити вашої руки і серця. Будьте моєю дружиною! (Елегантно схиляє голову).

Розі ошелешено: Що?!

Маестро: Я повинен був це зробити набагато раніше. Але ви ж знаєте художників... Вони завжди літають у хмарах.

Розі: Але, Маестро... Це так несподівано... Ми з вами живемо вже сімнадцять років...

Маестро: Ви вважаєте, що ми мало знаємо один одного?

Розі: Ні... Навпаки.. Себто... Але ж ви вже були одружені!

Маестро: Так. Два тижні.

Розі: І...

Маестро: Що "і"?...

Розі: ...І вона взяла ваше прізвище.

Маестро: Але не моє серце. Його я залишив для вас, мила Розі.

Розі мовчить.

Маестро: То ви згодні?.. Чи мені треба просити дозволу у вашого тата?

Розі. Ні... Себто... Так... Себто, я не про те... (Усміхаючись) Я згодна...

Маестро, підставляючи руку: Тоді прошу, моя люба.

Вона бере його попід руку.

Розі: Але я маю одну умову!

Маестро насторожуючись: І яку?

Розі: Ви не будете палити!.. Це вам шкодить!

Маестро, посміхаючись: Чого не зробиш заради мистецтва... любові! (Ховає люльку до кишені).

Вони повільно йдуть у глибину сцени.

Маестро: І облишмо оці старомодні звертання на "ви"! Віднині ми – одне ціле, кохана!

Розі: Так... Любий!

Цілються.

Маестро: Ми ще станцюємо з тобою шимі, мила! От побачиш! І тобі більше не доведеться грати в карти на гроші!

Розі: І брати у крамаря в борг...

Маестро: І нам навіть не треба буде ходити в гості, аби повечеряти. Що таке життя, як не короткий позичений сон?

Розі: Так, життя – коротке..

Маестро: А мистецтво – вічне, моя люба! Вічне! Повір своєму Маестрові! Він знає, що каже!.. І хай їм грець, людям з малою вірою!..

Розі: О, коханий!..

Вони цілються у промінні вечірнього сонця.

Маестро наспівує: В Парижі красне літо,
сміється і буя...

Розі підхоплює: З руки чиєїсь доля
упала золота...

Вони поволі йдуть попід руку, поки не перетворюються у тінь чоловіка в капелюсі і жінки з шаллю. В глибині сцени їхні обриси виконують елегантний танець удвох.

Завіса